

In het huis van God is plaats voor velen

Op verschillende manieren wordt de nabijheid van God in concrete mensenlevens ervaarbaar. Soms kun je spreken over of is er sprake van een sacrament. Sacramenten zijn rituele handelingen, waarin de persoonlijke verhouding tot God wordt uitgedrukt. Vaak is God verrassend aanwezig in menselijke verbanden waarin je dit niet verwacht. Dit gaan we nader verkennen.

Verrassend zijn de mensen en hun relaties...

Het zal in 2010 geweest zijn dat een vriend mij vertelde dat hij met zijn vriend had besproken hun leefverband voort te zetten, wat er ook met (een van) hen gebeurt. Dit te horen ontroerde me en ik dacht: nu zijn zij getrouwd. Toen zij in 1978 gingen samenleven was voor direct betrokkenen als familie, vrienden, collega's duidelijk, dat dit voor hun hele leven beoogd was, maar publiekelijk uitgesproken werd het niet. Het gebeurde ook nu niet. Kun je dan van trouwen spreken?

Een student vertelde me te zijn misbruikt als peuter tot zijn derde levensjaar door zijn vader. Wat ik al wel wist uit literatuur over seksueel misbruik hoorde ik nu uit zijn mond: naarmate ik intiemer word met iemand, er een diepere band ontstaat, merk ik dat mijn lichaam afstotende bewegingen maakt, terwijl ik juist het tegendeel wil uitdrukken. Hij is in het verleden langdurig behandeld door hulpverleners. Nu hij in een crisis is beland zal opnieuw langdurige behandeling nodig zijn. Hij is het zich bewust, ertoe bereid, maar de wachtlijsten voor de goede behandelplekken zijn lang. Nog in de knop is hij al zwaar beschadigd. Tegelijk heeft het inmiddels een twintig jaar leven hiermee hem gevormd; hij heeft diepte en straalt wijsheid uit. Kan en durft hij met dit brandmerk te leven?

Ik ben homoseksueel van aard. Ik ontdekte dit laat, in mijn studententijd. Ik ben verliefd geweest, had avontuurtjes, maar een relatie met perspectief op samenleving heb ik nooit gekend. Een zelfdoding in mijn directe omgeving stortte mij in een crisis die uitliep in twee cruciale levensvragen: wie is God nu ik heb ontdekt dat een almacht niet bestaat, en is gemeenschapsleven onder mensen mogelijk nu ik ontdekt heb dat je inzetten voor een goede relatie met anderen geen garanties biedt op werkelijk goede verbanden? Ik vermoedde dat ik op mijn kamer geen antwoord zou vinden op deze twee vragen. Ik kende een groep dominicanen die jonge mensen de mogelijkheid bood om een tijdje met hen samen te leven. Zij waren het geschikte milieu om tot geloofwaardige antwoorden te komen. Dit bleek een juiste inschatting. Na een maand of vijf leven te midden van hen werd mij ook duidelijk dat ik niet voor het leven in een tweerelatie in de wieg ben gelegd. Mijn perspectief bleek te zijn het leven in zuster- en broederschap, zoals ik dat bij de dominicanen ervoer. Toen koos ik ervoor dominicaan te worden en ik vroeg om het habijt. Het leven in broeder- en zusterschap was voor mij een roeping waaraan ik gehoor gaf, geen keuze.

Regelmatig vragen jonge mensen mij hun relatie te zegenen. Zij willen trouwen voor de kerk, voor het aangezicht van God. Ik doe dit graag. Doorgaans hebben zij er goed over nagedacht, er met elkaar en met anderen veel over gesproken, want de kerk heeft voor vele jonge mensen een hoge drempel. Het praten met hen is inspirerend. Ik proef, zie, hoor signalen dat op hun relatie Gods zegen rust. Dit vervolgens bevestigen in de kerk op de trouwdag is een emotioneel moment voor alle aanwezigen, en veel meer dan dat. Het raakt mensen in hun beleving en duiding van de zin van leven.

In wie God zich laat zien

De God in wie christenen geloven wijkt af van alle goden die ik ken, omdat dit de enige God is die diep en intens van mensen houdt. In het oudste verhaal in de bijbel, het uittochtverhaal, ziet en hoort Deze de ellende waarin het volk verkeert, en het laat Hem, of moeten we zeggen Haar – we weten het niet – niet onberoerd. Geen wonder; als Mozes hiernaar vraagt noemt Deze zichzelf immers ‘Ik ben die er zijn zal’, met andere woorden: Ik zal er zijn voor jullie. Een van de recentste schrijvers, van wie een evangelie en enkele brieven in de bijbel zijn opgenomen, Johannes, drukt deze betrokkenheid van God uit met het woord liefde. Deze God heeft mensen nodig om zich te openbaren. In Mozes die de leiding nam bij de uittocht uit Egypte, in Jezus die zich gaf voor de mensen, maar ook in die twee vrienden die na vele jaren samenwonen elkaar beloven er ook te zijn voor elkaar nu zij ouder worden en er gebreken komen, wordt Gods liefde zichtbaar.

De God in wie christenen geloven is geen almacht die ingrijpt, maar een relationeel wezen. In het eerste of oude testament wordt Deze soms aangeduid met moederschoot. Ik vind dit een prachtige aanduiding, omdat het direct helder maakt dat deze God zijn volk niet laat vallen, ook al misdraagt het zich, zelfs niet als het vreemd gaat en zich met andere goden inlaat. De betrokkenheid van een moeder op haar kinderen is onvoorwaardelijk en niet stuk te krijgen. Jezus duidt God bij voorkeur met een even helder en relationeel beeld: Vader, onze Vader.

God duiden als moeder en vader zegt veel over de relatie die deze duiders zien met de andere mensen die met hen deze wereld bewonen. Zij zijn kinderen van dezelfde ouder, dus zullen zij hen tegemoet treden als broeder of zuster. Sommige mensen, en ik reken mijzelf daartoe, ervaren dit broeder of zuster zijn zo intens, dat zij niet anders in de wereld kunnen staan dan in en vanuit zuster- of broederschap. Het is hun roeping. In een relatie of alleen zullen zij niet gelukkig worden. Wil dit zeggen, dat zij kloosterling moeten worden? Nee. Ik ken huizen, waarin studenten enige jaren op deze wijze met elkaar optrekken. Al zullen zij dit anders benoemen, hun samenleven doet mij sterk denken aan mijn eigen leven. Het verschil zit hem in dat of in mijn geval die hen bij elkaar brengt en de duur. Mijn engagement dat ik beleef en verdiep met hen die net als ik voor de dominicaner orde kozen is levenslang. Ik ervaar het leven van alledag in mijn gemeenschap als een voorproefje op en een beeld van het koninkrijk Gods dat ons wacht.

God duiden als vader en moeder zegt ook veel over mijn relatie met mijzelf. Een ouder maak je niet gelukkiger dan wanneer je even volmondig jezelf bevestigt als zij jou bevestigen. Jezelf bevestigen gaat verder en dieper dan zelfacceptatie. Het begint in de puberteit waarin je ontdekt bij jezelf en via elkaar het eigen ik en het wij. Elk mens is tot in zijn genen een uniek wezen (de mens als beeld van God, benadrukt in het eerste scheppingsverhaal) en tegelijk, eveneens tot in zijn genen, een sociaal wezen (voor wie het niet goed is alleen te zijn, zoals in het tweede scheppingsverhaal benadrukt wordt). Het proces van zelfontdekking en -bevestiging is een sociaal gebeuren en gaat door tot aan je dood.

In de huidige geïndividualiseerde samenleving wordt de omgang met elkaar enigszins ondergewaardeerd en er worden ons minder kansen geboden met elkaar iets te ondernemen. De prikkel hiertoe wordt zwakker, want je bent minder op elkaar aangewezen en kunt je dankzij de vele technieken zelf wel redden. Zelfs om boodschappen te doen hoef je de deur niet meer uit. Dit maakt het lastiger te ontdekken wat je mogelijkheden en je beperkingen zijn. Anderen werken in dezen als een spiegel, en ze helpen je om tot bevestiging te komen. Dat ik lang ben, meer dan twee meter, vond ik als puber vreselijk. Ik had het maar te

accepteren en dat kostte mij grote moeite. Ik was uiterst gevoelig voor opmerkingen over mijn lengte, en werd agressief als dit gebeurde onder mijn leeftijdgenoten, of ik schaamde me en droop af als anderen meenden er iets over te moeten zeggen. Anders werd het toen ik ontdekte dat anderen tegen mij op zagen. Na dit enkele keren te hebben ervaren in ontmoetingen met leeftijdgenoten ging ik zelf mijn lengte anders ervaren dan ik gewend was. Ik ging rechtop lopen en werd zelfbewuster.

Homoseksualiteit is net als sekse, lengte, huidskleur niet iets wat tot mijn identiteit behoort. Wel is het dermate belangrijk dat de omgang ermee een al of niet gelukkig zijn medebepaald. Een seksuele voorkeur noem ik het niet, want het is mij voorgegeven, het behoort bij mij. In deze zin sluit ik mij aan bij wat de 'Katechismus van de katholieke kerk' zegt: zij (homoseksuele mannen en vrouwen) kiezen niet zelf hun homoseksuele instelling uit. Homoseksuele daden worden, zich beroepend op de bijbel en de natuurwet, in krachtige bewoordingen afgewezen en de conclusie wordt getrokken dat homoseksuele mensen geroepen zijn tot kuisheid. Ofschoon de Katechismus benadrukt dat deze mensen met respect, begrip en fijngevoeligheid behandeld moeten worden roept zij met de wijze waarop zij zich uitdrukt het tegendeel op; je wordt als homoseksuele mens vies van jezelf. Het bevordert niet wat het zou moeten doen: acceptatie en zelfrespect. De kerk doet in deze niet anders dan grote delen van onze samenleving doen: met een boogje om homoseksuele mensen heen lopen.

Het lichaam van Christus ontfermt zich...

Kerk is meer dan deze Katechismus. Jan van Kilsdonk, jarenlang studentenpastor in Amsterdam, heeft dankzij zijn veelvuldige omgang met homoseksuelen enerzijds en zijn diepgeworteld geloven anderzijds vanuit dezelfde bron waaruit de Katechismus put homoseksualiteit een vondst van de Schepper genoemd. Door hun verhouding positief te duiden doet hij zowel de relationele God als deze mensen recht. Voor mensen die nog met hun geaardheid worstelen is het van groot belang mensen als deze Jan van Kilsdonk te ontmoeten. Uit eigen ervaring weet ik, en onderzoek toont aan, dat het aantal (pogingen tot) zelfdodingen onder homoseksuele jongeren veel hoger ligt dan onder hun heteroseksuele leeftijdgenoten. Het ontbreekt hen aan mensen die hen onvoorwaardelijk accepteren en waarderen. Van mensen van de kerk mag je verwachten dat zij, vanwege hun geloven in een relationele God die als een vader, een moeder is, mensen waarderend tegemoet treden. Als homoseksueel kies je je geaardheid niet zelf en behoort je tot een minderheid. Vanwege met name dit laatste heb je anderen hard nodig om jezelf te leren accepteren en volmondig te bevestigen. Dan doe je jezelf en de God in wie je gelooft recht.

Dit recht doen is tevens een antwoord op de vraag, waarom veel homoseksuele mensen, ondanks de weinig waarderende houding van de kerk, vaak zo intens religieus zijn. In gesprekken met hen word ik regelmatig geconfronteerd met een doorleefd geloven. Als je hebt moeten vechten om jezelf te durven laten zien of zoals dit heet uit de kast te komen ben je er nog niet. Je moet ervaren en dit toelaten dat mensen van je houden en je waarderen zoals je bent, dus inclusief je geaardheid. Dan kan het komen tot een positieve keuze, een ander woord voor zelfbevestiging: dit ben ik en ik wil ook niet anders zijn dan wie ik ben, dus man of vrouw, en homoseksueel. De kans is groot dat je in dit proces God tegenkomt, de God van mensen die anders blijkt te zijn dan je dacht of wat je geleerd is, zoals je zelf anders blijkt te zijn dan je omgeving je liet zien en je dus van jezelf dacht.

Dit zelfde geldt voor transgenders: mensen die vaak in hun kinderjaren al ontdekten dat zij in een verkeerd lichaam zitten. Hersenonderzoek bevestigt, dat zij zichzelf niet iets wijs maken,

of dat dit is aangeleerd. Kerkelijke richtlijnen specifiek op hen gericht zijn mij niet bekend. Ik hoop, dat deze er voorlopig ook niet komen en zij welkom zijn en zich zo voelen in de christelijke geloofsgemeenschap.

En dan zijn er de mensen die door het leven getekend zijn of door anderen gebrandmerkt, zoals ik zei toen ik sprak over een misbruikte student. Ik gebruik dit zware woord, omdat ik zag bij en hoorde van hem hoe dit voelt, en omdat ik verwacht dat deze vorm van getekend zijn blijvend is. Meer dan wie ook hebben zij waardering en respect nodig, want het is moeilijk om dit gemerkt zijn te accepteren en nog moeilijker hiermee te leven als bij je behorend, dus jezelf te bevestigen met deze kwetsuur. Zoals Jezus verscheen aan Thomas met de smadelijke tekens van zijn dood in zijn lijf, zo leven onder ons talloze mensen met littekens. Mensen die misbruikt zijn, ongewild alleen zijn gebleven, gescheiden zijn, met een beperking leven, ... moeten merken, dat een voorganger in een viering zijn best doet om hen recht te doen. Van hem, want in de katholieke kerk is de voorganger doorgaans een man, mag je verwachten dat hij dit doet. Het is een kunst om Gods nabijheid in concrete mensen, ook in mensen met wie je wellicht moeite hebt, te (h)erkennen. Voorgangers dienen deze kunst te beheersen en in hun doen en laten deze kunst te wekken bij mensen met wie zij Gods betrokken zijn op mensen vieren.

Ook buiten haar sacramenten.

In mensen wordt Gods nabij zijn lichamelijk, maar mensen zijn daarmee nog geen sacrament, want er is geen sprake van een ritueel handelen. In het eerste voorbeeld van mijn vrienden spreek ik over trouwen, maar het gebeurde niet in de kerk, en het werd niet door een instantie van buiten bekrachtigd.

Dit ligt anders in de vierde situatie. Velen zullen spontaan hierbij aan huwelijken gedacht hebben. Tot 2000 was het bij mij steeds een vrouw en een man die wilden trouwen voor de kerk. Toen veranderde dit en klopten er soms twee vrouwen of twee mannen met deze vraag aan. Van een huwelijk is in deze situaties geen sprake, en dat wordt ook niet gevraagd. Zij willen trouwen voor de kerk. Ik ga met hen in gesprek, en als ik signalen ervaar, dat op deze relatie Gods zegen rust, handel ik zoals van een ambtsdrager verwacht kan worden. Ik zou ook niet anders kunnen zonder in gewetensnood te komen.

Is het zegenen van een relatie van twee vrouwen of twee mannen een sacramenteel handelen? Nee. De kerk als instituut keurt deze relaties af en ook het zegenen ervan. Dat maakt het onmogelijk van een sacramenteel handelen te spreken, hoe nabij God in zo'n relatie ook kan zijn voor de aanwezigen die deze relatie voor Gods aangezicht vieren en voor allen die hiervan deelgenoot mogen zijn. Juist in zo'n relatie, want vergeet niet wat eraan vooraf is gegaan om in een samenleving en in een kerk waarin hetero de norm is tot het inzicht te komen dat je gezegend bent als homo. Omwille van God die betrokken is op mensen en dit ultiem in Jezus Christus zichtbaar heeft gemaakt kan een ambtsdrager niet anders dan zijn verantwoordelijkheid nemen in de kerk als gemeenschap, het lichaam van Christus. Vanzelfsprekend doet een ambtsdrager dit binnen en vanuit de eigen, locale geloofsgemeenschap, waarin je het hart voelt kloppen en het bloed stromen.

Theo Koster o.p.

Woordvoerder Werkverband van Katholieke Homo-Pastores
Studentenpastor in Nijmegen